

Mer om landssvik og senvirkninger

I A-Magasinet nr. 35 hadde vi et innlegg fra «En av de navnløse» som var NS-tilhenger under krigen. Han forteller om sine barn som ble mobbet for dette, og om barnebarn som av den grunn ikke får vite noe, og at de aldri blir tilgitt for sin holdning under krigen. Det kom mange leserreaksjoner på dette innlegget, og vi valgte ut tre forskjellige svar til den «navnløse» som sto i A-Magasinet nr. 44. Dette har forårsaket en rekke nye leserbrev, og igjen har vi tatt ut tre forskjellige tilsvarende reaksjoner på dette følelsesladete tema.

H.J.S.

Rettsoppgjøret i Norge etter krigen

Det vises til A-Magasinet nr. 35/91 og nr. 44/91 (Jeg-spalten). Det er et stort og omfattende tema en av de navnløse og Ole Nilsen her tar opp. En skikkelig utredning og beskrivelse på dette område ville måtte utgjøre en temmelig drøy avhandling.

Det kan likevel være fristende å tre frem med en kort generell kommentar – uten naturligvis å gå i detalj. Selv er jeg i den betryggende stilling at mine uttalelser bygger på egne opplevelser, erfaringer og erindringer. Jeg er forskånet fra å søke viden hos mer eller mindre subjektive historikere.

La oss innledningsvis ha det klart for oss at historiens største sosialister var geniene og despotene Stalin og Hitler – som forårsaket flere titalls millioner menneskers uhyre lidelser og grusomme død. Nylig reiste Øst-Europas befolkning seg brått og kastet av seg sosialismens lenker. – Vil det samme skje i Vesten?

Efterhvert går det vel opp for orienterte nordmenn at Vidkun Quisling og hans tragiske virksomhet under okkupasjonen var en direkte konsekvens av Nygaardsvolds ulykksalige regime. – Quisling ble som kjent funnet skyldig i høyforræderi, dømt til døden og henrettet. Det kan umulig herske den ringeste tvil om at denne så absolutt hadde kvalifisert seg for

lovens strengeste straff.

Folk flest i Norge forsto vel at Adolf Hitler og hans kumpaner var kriminelle – at nazityskernes annekasjon og okkupasjon av Norge og Europa forøvrig var en forbrytersk handling som ledd i erobringen av verdensherredømmet. At faktisk forholdt seg slik, er da også senere bekreftet og bevist med all tydelighet.

Imidlertid er det nærmest utrolig hva systematisk propaganda kan avstedkomme. Eller som Goebbels uttrykte seg: «Bare en løgn blir gjentatt mange nok ganger, går den over til å bli sannhet» osv. Enkelte nordmenn lot seg villig forlede til å tro at Hitler-regimet besto av respektable statsmenn, og at støtte til disse ville tjene Norges sak. Det var selvsagt en uhyrlig og katastrofal villfarelse.

Et eller annet sted i skriften skal det visstnok stå noe slikt som at «man driver ikke ut Satan med Belsebub». Det er vel et råd man ikke ustraffet overser. Utlagt må vel det blant annet bety at man ikke kvitter seg med okkupasjonsmakten ved å gi den sin støtte.

Hva var det så som motiverte frontkjemperne og likesinnede? – Motivet var fedrelandskjærlighet og idealisme, hevdes det med styrke og tyngde. Så lenge etterpå har vi fått slike påstander på avstand.

Major Langeland (tidligere Mil.org.-sjef i Oslo) antyder bl.a. i sin bok «Dømmer ikke» at «Rettsoppgjøret byr på mange paradokser. Det ble tydeligvis startet fra gal ende. Det hadde vært naturlig og selvfølgelig at vi først og fremst holdt oppgjør med dem som bragte ulykken over oss – med dem som la landet åpent, så tyskerne fant at de uten risiko kunne angripe oss.»

Rettenkende, hederlige mennesker med kjennskap til forholdene vil vel utvilsomt kunne si seg enig i dette. Folk flest hadde vel ventet at de ansvarlige for katastrofen skulle bli trukket til ansvar for sine misgjerninger og forsømmelser. Det skjedde imidlertid ikke.

På såkalt jøssinghold var man betenkt og urolig over utviklingen, men stemningen var ladet, og den enkelte hadde ikke stort han skulle ha sagt. Det bør erindres at selv patrioter var nærmest umyndiggjort. Det var norske frihetskjemper i stort antall fra hjemme- og utestyrkene som i årevis ikke hadde oppebåret annet enn soldatens sold. De var blakke, snippe og snaue, oftest uten sivil yrke, uten arbeide og uten bolig. «De var nødt til å ligge lavt i lendet og gå stille i dørene.» Neglisjeringen og trakasseringen av veteranene fortsatte i mange år fremover, og gjør det kanskje fremdeles.



Illustrasjon: Gunhild Vegge.

Med Europa i blodpøler og ruiner etter nasjonalsosialistenes herjinger og plyndringer gjennom mange tunge år, skulle så Norge avvikle sitt rettsoppgjør. Det var et enormt apparat som skulle stables på bena. Det var ikke minst et spørsmål om ressurser og prioritering i et nedslitt og ruinert samfunn. Vi måtte ha vært overmennesker om man under de rådende forhold skulle kunne komme frem til millimeterrettferdighet for den enkelte. Det bør man ha i tankene og ha forståelse for.

Det som vel i ettertid slår en, er at av den mengde uhyrlige forbrytelser som ble begått i okkupasjonsårene, var det særdeles få dødsdommer som ble eksekvert etter krigen. Etterhvert ble det de mange benådninger og amnestier som preget helhetsbildet av rettsoppgjøret. Når det i denne sammenheng nevnes mobbing av barn, er det naturligvis en uhyrlighet som alle anstendige mennesker tar avstand fra.

Ingolff Førnes.

Tanker om tilgivelse

«Jente på 21 år» som ikke kan tilgi landssvikere, har gjort seg nokså bestemte tanker om tilgivelse. Men den som ikke kan tilgi, dømmer egentlig seg selv.

Å tilgi betyr å akseptere, å bli ferdig med og til late livet å gå videre. Men de som fortsetter å dømme

me andre menneskers handlinger, fortsetter å bære nag og sleper videre på negativitet og forakt, gjør livet mest surt for seg selv, og gjør sitt eget hjerte hardt og kaldt. Selv om man tror man straffer dem man fordømmer og føler seg bedre enn, er det en selv det går ut over.



BERTHOLD GRÜNFELD HANS JAKOB STANG

Adressen er A-Magasinet,
Postboks 1178 Sentrum, 0107 Oslo 1.
Merk konvolutten «Jeg-spalten».

Det er kun barn som ser verden med åpenhet og aksept, og tidlig lærer vi i rent selvforsvar, i ren frykt for kaos å strukturerer vår forestillingsverden med regler for riktig og galt. Vi dømmer det som vi liker og det som skal avvise, og gjør samtidig vår virkelighet tilsvarende mindre. Den som synes kun pølser og potetstappe er det eneste som går an å spise, har virkelig avskåret seg fra mange andre smaksopplevelser. Kristne som kun kan akseptere dem som deler samme religiøse syn som likeverdige, har skapt seg en virkelighet som ekskluderer størstedelen av jordens befolkning. Eller de som er rasister og kun vil omgås nordmenn, har en enda mindre verden.

Forbrytere er interessante mennesker, for de har gjort seg noen erfaringer som andre ikke har, og det er grunnlag til å lære av hverandre. Essen-

sen er at alt liv er en helhet. Det finnes ikke synd etter mine begreper, men kun feiltagelser eller handlinger som skaper lidelse. Den intelligente unngår lidelse og lærer samtidig mest mulig om helheten ved å se livet fra flest mulig synsvinkler, fra den fattige, fra den rike, fra forbryteren, fra soldaten, fra offeret, fra elskereren, fra den sinnsyke osv. Den intelligente prøver å gå i flest mulig menneskers sko.

Å tilgi er å akseptere livet på alt det har å by på av godt og ondt. Det er første trinn for å frigjøre seg selv fra egne fordommer som kun gjør virkeligheten mindre og skaper lidelse ved å fange vår oppfatning av oss selv fast i begrensede roller. «Jente på 21 år» virker å være fanget i rollen «den selvrettferdige». Å tilgi andre er virkelig å frigjøre seg selv.

Christian Paaske,
Stavanger.

Barneulykker i Norge

Vi er visst verst i verden, til tross for hjelmer og seler og komfyrdeksler. Men hvor blir det av barnas selvtillit og læreevne når de pakkes inn i så mye bomull at de ikke kan røre på seg.

Jeg har lest at det skal holdes en konferanse om barneulykker. I artikkelen sto det at vi lå på topp blant de landene «det var naturlig å sammenligne oss med». Forskeren som ble intervjuet, syntes visst dette var forferdelig flaut, forsto jeg, og det er kanskje det? Selv er jeg ikke helt sikker. Kanskje man må ofre noe for å oppnå noe annet? Det er som regel slik her i livet at man ikke får både i pose og sekk.

Selv var jeg så «heldig» at jeg vokste opp før bilbarnesetene, hjelmene, flytevestene, stikkontaktpluggene og «komfyrskjermene» var oppfunnet. Jeg fikk lov å nesten drukne, slå meg gul og blå, brenne meg på fingrene, falle ned fra tak og en hel del annen «galenskap».

Jeg fikk ro alene på el-

ven og både alene fra jeg var fem år. Jeg fikk kjøre hesten alene til møriret og sykle på apoteket for bestemor. Jeg fikk lov å dette gjennom isen om høsten for den holdt, osv.

Bestefar var både lærer og sensor når det gjaldt alle slike autorisasjoner. Han tok meg på fanget og fortalte om og om igjen hva jeg skulle gjøre hvis det gikk galt. Husk én ting, sa han alltid: *Ikke få panikk!*

Jeg husker godt hvor stolt jeg var fordi jeg fikk lov å gjøre ting som kameratene mine på samme alder ikke fikk lov til, og jeg husker godt hvor tilfreds jeg følte meg og hvor stolt jeg var av meg selv de gangene det gikk galt, men likevel bra til slutt, fordi jeg gjorde som bestefar sa.

Dette ga meg en nærmest ubegrenset selvtillit,

«Landssvik-oppgjøret»

Under denne tittel i A-Magasinet nr. 44 gjør Ole Nilsen et ynkelig forsøk på historieforfalskning. Han henviser til §5 i landssvikanordningen, og påstår at den fritar Ap-medlemmer for straff. Dersom han finner dekning for en slik påstand, får han sannelig fremskaffe dokumentasjon.

At ikke alle som bisto fienden kunne straffes, er en annen sak. Rettsoppgjøret måtte innskrenkes, noe som førte til at mange kunne gå ut av rettssalen som frie menn og kvinner. Til tross for sine upatriotiske handlinger.

Rettsoppgjøret måtte

dog ha sine grenser. Man måtte kunne se forskjell på dem som med våpen i hånd bisto fienden, stjal og plyndret fra gode nordmenn, torturerte og drev med angiveri – frivillig stilte seg og sine bedrifter til fiendens disposisjon – og alle dem som stort sett drev med «vanlig» arbeid. Dersom noen i 1940 var i tvil om hva vi kunne vente oss av tyskerne, måtte all tvil være ryddet av veien den 10. september 1941. Den dagen myrdet de Hansteen og Wikstrøm. Mordene ble annonsert i radioen (som ennå ikke var beslaglagt), og de ble som de fleste

andre mord de begikk, behørig annonsert i pressen.

At rettsoppgjøret ikke skulle omfatte medlemmer av andre politiske partier enn NS, er det rene neste vrøvl. Det får være grenser for hva man kan tillate seg under dekke av §100, og når slike løgner blir servert, får vel red. ta sin del av ansvaret. Vi har et ansvar overfor kommende slekter, og må bestrebe oss på å gi et mest mulig korrekt bilde av okkupasjonen og oppgjøret med svikerne.

Mads Strand Haugan,
Larvik.



felle vi kjører på et skjær, sier moren hans). Gutten ser helt fortvilet ut, stakkars. Han greier ikke engang å fiske, så nådde er ute av syne, tar vi av all denne «pynten» og har det riktig så koselig.

Alt dette er jo komfortabelt for foreldrene. De slipper å lære ungene noe som helst. De overlater alt til tekniske innretninger. Å flyte som en dupp, lærer man ikke så mye av, etter min mening, selv om man berger livet. I det hele tatt synes jeg ungene lærer for lite idag. De skal hindres i å gjøre ting i stedet for å lære og takle dem selv. Hvorfor i all verden kan ikke foreldrene lære ungene sine at en varm ovnsplate er farlig i stedet for å hindre dem i å komme til den. Jeg ser stadig at folk flytter gjenstander som unge ikke får røre, oppunder taket, i stedet for å lære ungene at de skal få stå i fred. Som foreldre plikter vi å lære ungene at det er visse ting de skal la stå i fred. Altså lære dem forskjell på ditt og mitt, rett og galt og å stole på seg selv. Gi dem oppgaver, lære dem å passe tider, osv.

Efter min oppfatning slurves det mer og mer på alle disse områdene, og det er ikke ungenes feil! Det er latskap og likegyldighet.

«Snart bestefar».

som har gjort meg istand til å nå alle de mål jeg har satt meg i livet. Jeg har alltid trodd at jeg har kunnet klare alt helt til det motsatte er bevist, og det har løftet meg frem mange ganger.

Kona mi var på mange måter oppdratt som jeg, så vi var enige om å oppdra barna våre på samme måten, uavhengig av om de var jenter eller gutter. (To av hver.) De kom seg da også noenlunde hel-skinnet igjennom barndommen, selv om det gikk med noen melketenner og diverse annet.

Dette var på den tiden det begynte å bli «in» å pakke ungene inn i bomull og la dem se på de sto-

re barna i stedet for å delta. Dette førte til endel «stikkpiller» fra omgivelsene. Til og med visse hint om at vi ikke brydde oss om dem, osv., uten at vi brydde oss om det.

Jeg synes direkte synd på barna idag. Ungene sitter som mumier i baksetet på bilene ute av stand til å gjøre annet enn å blunke, knytte hendene og pisse i bukse. Å være med på biltur må være et mareritt for en unge idag. Naboen har en gutt på åtte år. Han elsker å være med i båten, men dere skulle se hvordan han ser ut når han kommer. En diger vest, oppblåste ringe rundt armene og en diger hjelm på hodet (i til-